

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-05-09

Diarienummer SMF-2023-01643

Handläggare

Gunnar Palm

Telefon: 031-368 26 13

E-post: gunnar.palm@stadsmiljo.goteborg.se

Göteborgs Stads utlåtande om Västtrafiks förslag till nytt seniorerbjudande

Förslag till beslut

I stadsmiljönämnden

1. Stadsmiljönämnden översänder stadsmiljöförvaltningens tjänsteutlåtande om Västtrafiks förslag till nytt seniorerbjudande till Västra Götalandsregionen som Göteborgs Stads yttrande.

Sammanfattning

Västtrafik har på uppdrag av Västra Götalandsregionens kollektivtrafik och infrastrukturnämnd tagit fram ett förslag till framtida utformning av kommunernas tillköp av seniorbiljetter. Västtrafik vill ha kommunernas inspel kring förslaget.

Stadsmiljöförvaltningen har i samverkan med äldre- samt vård och omsorgsförvaltningen sammanställt Göteborgs Stads utlåtande om Västtrafiks förslag till nytt seniorerbjudande.

Göteborgs Stad är i huvudsak positiva till Västtrafiks förslag till nytt seniorerbjudande. Västtrafik har på ett förtjänstfullt sätt utvärderat de olika alternativen och beskrivit de konsekvenser som det nya seniorerbjudandet bedöms få, för kommunerna och för seniorerna.

Västtrafiks förslag på nytt seniorerbjudande kommer inte att påverka Göteborgs Stads möjlighet att erbjuda seniorbiljetter med nuvarande villkor.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Västtrafik har tagit fram en prisindikation för det nya seniorerbjudandet baserat på en ny kalkylmodell. Priset för seniorbiljetterna beslutas av Västra Götalandsregionens infrastruktur och kollektivtrafiknämnd och är inte föremål för dialog.

Indikationen är att kostnaden för Göteborg Stad skulle öka med 34 miljoner kronor per helår jämfört med prognosen för 2023. Förvaltningen har utgått från Västtrafiks tidigare prognos om cirka 152 miljoner kronor för seniorkorten, med den nya kalkylmodellen är kostnadsindikationen 186 miljoner kronor per helår 2024.

Stadsmiljöförvaltningen har använt seniorkorten som en motprestation i en ansökan om stadsmiljöavtal till Trafikverket motsvarande ett värde av 50 miljoner kronor. Om stadsmiljöförvaltningen inte utför dessa motprestationer får förvaltningen antingen hitta andra motprestationer som är likvärdiga och som ska godkännas av Trafikverket eller så drar Trafikverket ner stödnivån.

Seniorkortet bedöms medföra positiva hälsoeffekter för seniorer i form av ökad rörlighet och minskad social isolering. Detta kan senarelägga behov av färdtjänst, hemtjänst, sjukvård och omsorg, vilket är positivt för Göteborgs Stads ekonomi på lång sikt.

Seniorkortet bedöms inverka positivt på den enskilde seniors ekonomiska situation. Seniorer som har en lägre inkomst använder seniorkortet i större utsträckning.

Bedömning ur ekologisk dimension

Seniorerbjudandet bedöms bidra positivt till lokala, nationella och internationella miljömål.

Göteborgs Stads miljö och klimatprogram 2021-2030

Seniorkorten bedöms bidra positivt till målet i Göteborgs Stads miljö- och klimatprogram om att minska miljöpåverkan från transporter genom att möjliggöra överflyttning från bilresor till kollektivtrafik.

Seniorkorten bedöms även bidra positivt till målet om att Göteborgarna ha en hälsosam livsmiljö. I Göteborg står vägtrafiken för det enskilt största bidraget till höga halter av luftföroreningar och höga bullernivåer. För att göteborgarna ska få en hälsosam livsmiljö krävs det att vägtrafiken minskar, och att gång, cykel samt kollektivtrafik prioriteras i stadens planering och förvaltning. Seniorkorten är ett exempel på en sådan prioritering.

Bedömning ur social dimension

Seniorerbjudandet bedöms ha en positiv inverkan på seniorernas sociala situation genom att de får ökade förutsättningar till rörelsefrihet i staden. Det ger en högre livskvalitet, möjligheter att delta i samhällslivet och hantera sina vardagssysslor.

I Göteborg reser män i högre omfattning med bil medan kvinnor mer ofta reser kollektivt. Seniorerbjudandet kan därför bidra till att stärka kvinnors ekonomiska självständighet och mobilitet och därmed bidra till en mer jämlik rörelsefrihet.

Seniorerbjudandet bidrar även till en ökad rörelsefrihet och möjlighet till delaktighet i sociala sammanhang för personer med begränsad fysisk rörlighet som inte har möjlighet att använda sig av transportmedel såsom gång och cykel.

Handlingsplan för åldersvänliga Göteborg

Seniorerbjudandet underlättar för äldre att nyttja kollektiva färdmedel vilket bedöms bidra till uppfyllelse av målet i Göteborgs Stads handlingsplan för åldersvänliga Göteborg om att staden utvecklar och förvaltar goda stadsmiljöer, hållbar infrastruktur och transportservice som möjliggör att människor kan upprätthålla sin rörlighet, självständighet och delaktighet i staden.

Göteborgs Stads folkhälsoprogram

Seniorerbjudandet bedöms ligga i linje med Göteborgs Stads folkhälsoprogram som framhåller att staden verka för att äldre kan leva ett aktivt liv utifrån sina personliga förutsättningar och ge stöd för att behålla och utveckla sociala nätverk och mötesplatser. Seniorerbjudandet är ett exempel på en sådan åtgärd.

Förhållande till styrande dokument

Göteborg 2035 - Trafikstrategi för en nära storstad

Seniorerbjudandet bidrar positivt till effektmålet att minst 55 procent av de motoriserade resorna i Göteborg stad sker med kollektivtrafik år 2035.

Seniorbiljetten är giltigt för resor i lågtrafik (08:30-15:00 samt 18:00-06:00) vilket medför att denna målgrupp förväntas resa mindre i högtrafik. Detta bidrar positivt till målet om att effektivisera användningen av vägar och gator genom att använda styrmedel för att säkerställa framkomligheten.

Målbild Koll2035 - Kollektivtrafikprogram för stomnätet i Göteborg, Mölndal och Partille

Seniorerbjudandet bedöms bidra till uppfyllelse av det övergripande målet i Målbild Koll2035 om att andelen resor med kollektivtrafik, gång och cykel skall öka.

Bilagor

Underlag för dialog nytt seniorerbjudande

Bilaga 1 Statusrapport projekt nytt seniorerbjudande jan 2022

Bilaga 2 Statusrapport projekt nytt seniorerbjudande sep 2021

Bilaga 3 Inkomna synpunkter Västtrafiks utredning seniorerbjudande

Bilaga 4 Prisbild kommunala tillköp seniorerbjudande

Bilaga 5 K2 Utvärdering av fria resor i kollektivtrafiken för äldre

Bilaga 6 Sweco Utvärdering av gratis kollektivtrafikresor i Göteborg

Ärendet

Västtrafik har på uppdrag av Västra Götalandsregionens kollektivtrafik och infrastrukturnämnd tagit fram ett förslag till framtida utformning av kommunernas tillköp av seniorbiljetter. Västtrafik vill ha kommunernas inspel kring förslaget.

Stadsmiljöförvaltningen har i samverkan med Äldre- samt vård och omsorgsförvaltningen sammanställt Göteborgs Stads utlåtande om Västtrafiks förslag till nytt seniorerbjudande.

Bakgrund

Västtrafik arbetar på uppdrag av Västra Götalandsregionens kollektivtrafik och infrastrukturnämnd med projektet ”Utreda och implementera nytt seniorerbjudande” och har nu tagit fram ett förslag till framtida utformning av kommunernas tillköp av seniorbiljetter. Vid tidigare presentationer av utredningen vid delregionala kollektivtrafikråd (DKR) har det från flera håll efterfrågats ett konkret förslag att lämna synpunkter på. Samtidigt har Västtrafik förstått att det har varit svårt att bilda sig en uppfattning kring förslagen utan att se vilken effekt alternativen får för priserna på tillköpen. För att tillmötesgå detta har Västtrafik tagit fram ett underlag till vårens DKR, innehållande förslag till utformning av tillköp av seniorbiljetter samt prisbild. Observera att prisbilden inte är föremål för dialog, endast utformningen av tillköpet. Kommunerna har möjlighet att inkomma med skriftliga synpunkter på utredningens förslag fram till den 30 juni 2023.

Västtrafik vill gärna ha kommunernas inspel kring följande frågeställningar:

- Vad tycker ni om utredningens förslag till utformning av kommunala tillköp av seniorbiljetter?
- Är det något av det som valts bort i förslaget som ni skulle vilja ha med i det nya seniorerbjudandet? Motivera.

Stadsmiljöförvaltningen har i samverkan med Äldre- samt vård och omsorgsförvaltningen sammanställt Göteborgs Stads utlåtande om Västtrafiks förslag till nytt seniorerbjudande.

Den fortsatta processen för nytt seniorerbjudande ser ut enligt följande:

- 30 juni 2023: Sista datum för skriftliga inspel till Västra Götalandsregionens infrastruktur- och kollektivtrafiknämnd. Inspelen kommer att behandlas på motsvarande sätt som vid en remiss.
- Hösten 2023: Utredningens resultat och rekommendation lyfts till Västtrafiks styrelse och Västra Götalandsregionens infrastruktur- och kollektivtrafiknämnd för beslut.
- Under 2024: Nytt seniorerbjudande väntas kunna införas. Detta innebär att kommunerna som beslutar att fortsatt erbjuda seniorbiljetter tecknar nya avtal med Västtrafik.

Västtrafiks förslag till nytt seniorerbjudande

Västtrafik har baserat på analysen av olika alternativ tagit fram nedanstående förslag till framtida utformning av kommunala tillköp av seniorbiljetter, vilket kommuner och delregioner kan lämna synpunkter på som en del av den fortsatta utredningen. Beroende på vad som framkommer under dialogerna i vårens delregionala kollektivtrafikråd och i

de skriftliga synpunkter som inkommer till infrastruktur- och kollektivtrafiknämnden kan Västtrafiks slutliga förslag till nytt erbjudande få en annan utformning.

Nedan redovisas Västtrafiks slutsatser avseende de alternativ som finns kvar i utredningen gällande kommunala tillköp av seniorbiljetter. Nedan redovisas även Göteborgs Stads utlåtande om Västtrafiks förslag till ny utformning av kommunala tillköp av seniorbiljetter.

Åldersvillkor

I utredningen finns tre olika alternativ gällande åldersvillkor för kommunala tillköp:

- a) 65 år
- b) 65 och 70 år
- c) 65 och 75 år

Alternativ b och c innebär möjlighet för kommunerna att välja mellan ett av två olika åldersvillkor (65 och 70 år i alternativ b, 65 och 75 år i alternativ c).

Västtrafiks slutsatser avseende åldersvillkor

Det finns många fördelar med ett enhetligt lägre åldersvillkor på 65 år. Det gynnar flera av de syften med seniorerbjudandet som kommunerna framfört, till exempel skapa vana att resa med kollektivtrafiken, senarelägga färdtjänstdebuten och social hållbarhet. Det gör dessutom seniorerbjudandet enklare och mer enhetligt. Några kommuner har uttryckt intresse även för åldersvillkoret 70 år. Åldersvillkoret 75 år är högt och riskerar att ha negativ påverkan på flera av seniorerbjudandets syften. Av hänsyn till det ekonomiska läget har utredningen dock kommit fram till att det kan finnas anledning att öppna upp för samtliga tre åldersvillkor som ingår i utredningen. Att ta bort möjligheten att välja åldersvillkoret 75 år skulle medföra att de 22 kommuner som idag har 75-årsgräns måste sänka sitt åldersvillkor. Den kostnadsökning ett lägre åldersvillkor innebär skulle kunna påverka kommunernas vilja och möjlighet att fortsätta erbjuda seniorbiljetter.

Västtrafik föreslår därför att kommunerna ska kunna välja mellan samtliga tre åldersvillkor som finns kvar i utredningen: 65, 70 och 75 år.

Göteborgs Stads utlåtande avseende åldersvillkor

Göteborgs Stad är positiva till Västtrafiks slutsatser avseende åldersvillkor och att kommunerna ska kunna välja mellan samtliga tre åldersvillkor som finns kvar i utredningen: 65, 70 och 75 år. Fler valmöjligheter avseende åldersvillkor öppnar för att kommunerna ska kunna anpassa seniorerbjudandet efter rådande ekonomiska situation. Detta är positivt ur ett kommunalt perspektiv. Samtidigt öppnar fler valmöjligheter för kortsiktiga beslut då kommunerna kan ändra åldersvillkor fram och tillbaka beroende på den rådande ekonomiska situationen. Detta riskerar att underminera långsiktigheten i seniorerbjudandet och att skapa otydlighet för seniorerna.

Regional seniorrabatt

Huruvida en seniorrabatt ska införas som ett komplement till kommunala tillköp av seniorbiljetter är en fråga för Västra Götalandsregionens infrastruktur- och kollektivtrafiknämnd, då kostnaden för rabatten skulle belasta regionen. En eventuell seniorrabatt utöver tillköpen tas därför inte upp i dialogunderlaget. Göteborgs Stad vill dock lyfta att det är av största vikt att kommunerna har information om en regional

seniorrabatt ska införas när kommunerna ska ta beslut om att gå över till det nya seniorerbjudandet och teckna nya avtal med Västtrafik under 2024. En regional seniorrabatt kan ha stor påverkan på kommunernas val av åldersvillkor för seniorbiljetten.

Påverkan på nuvarande seniorbiljett

Göteborgs Stad erbjuder för närvarande seniorbiljetter med det lägsta möjliga åldersvillkoret 65 år. Västtrafiks förslag på nytt seniorerbjudande kommer alltså inte påverka Göteborgs Stads möjlighet att erbjuda seniorbiljetter med nuvarande åldersvillkor.

Giltighetstid på dygnet

I nuvarande seniorerbjudande kan samtliga kommuner utom Borås, Göteborg, Mölndal och Partille välja mellan ett erbjudande giltigt dygnet runt eller i lågtrafik. Lågtrafik är vardagar 08.30-15.00 och 18.00-06.00 samt dygnet runt på helger och helgdagar.

Västtrafiks slutsatser avseende giltighetstid

Kommunerna Borås, Göteborg, Mölndal och Partille kan på grund av behovet av att sprida resandet över dygnet i dessa kommuner enbart välja ett seniorerbjudande giltigt i lågtrafik. Att vid giltighet i en zon även begränsa andra kommuner till lågtrafik i den egna zonen bedöms inte vara aktuellt, på grund av ett lägre trafikutbud i flera kommuner under dessa tider. Om andra kommuner i stället bara kan erbjuda giltighet dygnet runt skulle flera av seniorerbjudandets syften sannolikt gynnas. Samtidigt är det tänkbart att kommuner med ett högre trafikutbud i framtiden skulle vilja kunna sprida resandet över dygnet och öka användandet av befintlig kapacitet, vilket också är syften med seniorerbjudandet. Västtrafik föreslår därför att valmöjligheten mellan giltighet i lågtrafik och dygnet runt finns kvar för de erbjudanden där det är möjligt.

Göteborgs Stads utlåtande avseende giltighetstid

Göteborgs Stad är positiva till Västtrafiks slutsatser avseende giltighetstid och att kommunerna Borås, Göteborg, Mölndal och Partille på grund av behovet av att sprida resandet över dygnet endast kan välja ett seniorerbjudande med giltighet i lågtrafik. Ett av de viktigaste syftena med seniorerbjudandet, för Göteborgs Stad, är att sprida resandet över dygnet och att öka användandet av befintlig kapacitet inom kollektivtrafiken. Västtrafik uppskattar att det genomfördes cirka 17 miljoner resor med seniorbiljett inom Göteborg under 2022. En stor andel av dessa resor hade sannolikt genomförts under högtrafik om inte seniorbiljetterna endast var giltiga under lågtrafik. Seniorbiljetterna är ett enkelt och effektivt sätt att öka resandet med kollektivtrafik utan att behöva öka kapaciteten i kollektivtrafiksystemet. Detta är positivt ur ett kommunalt perspektiv.

Dygnet runt under sommaren

Göteborgs Stad är positiva till att utreda möjligheten att utöka giltighetstiden på seniorbiljetterna till dygnet runt under sommaren på motsvarande sätt som på helger. Detta förutsatt att Västtrafik inte bedömer att det hade haft en negativ påverkan på kapaciteten i kollektivtrafiken.

Påverkan på nuvarande seniorbiljett

Göteborgs Stad erbjuder för närvarande seniorbiljetter med giltighet i lågtrafik. Västtrafiks förslag på nytt seniorerbjudande kommer alltså inte att påverka Göteborgs Stads möjlighet att erbjuda seniorbiljetter med nuvarande giltighetstid.

Zongiltighet

I nuvarande seniorerbjudande gäller seniorbiljetten i den zon kommunen tillhör. I utredningen ingår även att undersöka möjligheten att låta kommunerna göra tillköp av seniorbiljetter som är giltiga i fler än en zon.

Västtrafiks slutsatser avseende zongiltighet

Det finns både för- och nackdelar med ett seniorerbjudande giltigt i flera zoner. För seniorerna skulle det innebära utökade resmöjligheter, vilket kan gynna flera av erbjudandets syften. Ett flerzonserbjudande skulle dock behöva utformas med hänsyn till kapacitetsproblemen i zon A, vilket innebär att ett erbjudande som inkluderar zon A endast skulle vara giltigt i lågtrafik (med undantag för Öckerö kommuns seniorerbjudande). Det medför att en kommun som inför flerzonsgiltighet samtidigt kan behöva byta tidsgiltighet från dygnet runt till lågtrafik. För seniorer som främst reser inom den egna zonen riskerar det att påverka resmöjligheterna negativt. Giltighet i flera zoner skulle öka både komplexiteten i erbjudandet och kommunernas kostnader. I och med den kostnadsökning flerzonsgiltighet skulle innebära är det troligtvis enstaka eller inga kommuner som skulle välja att införa det, även om möjligheten fanns. Att gå ifrån dagens enkelhet och enhetlighet gällande zongiltighet i seniorerbjudandet anses därmed inte vara motiverat. Västtrafik föreslår att seniorerbjudandet liksom idag bara är giltigt i den zon kommunen tillhör.

Göteborgs Stads utlåtande avseende zongiltighet

Göteborgs Stad är negativa till Västtrafiks slutsatser avseende zongiltighet och att seniorerbjudandet liksom idag bara är giltigt i den zon kommunen tillhör.

Omlottzoner

I oktober 2022 beslutade Västra Götalandsregionens kollektivtrafiknämnd att tre nya omlottzoner, områden med dubbel zontillhörighet, ska införas i Västtrafiks zonstruktur. Områdena som får dubbla zontillhörigheter och kommer tillhöra både zon A och zon B är Kungälv tätort, Mölnlycke tätort och södra Ale (Bohus och Surte). Totalt rör det sig om 134 hållplatser. De nya omlottzonerna införs den 14 augusti 2023. Resenärer som reser från omlottzonerna i Kungälv tätort, Mölnlycke tätort eller södra Ale till Göteborg kommer nu att kunna resa med en biljett med giltighet i zon A. Omlottzonerna kan innebära att fler väljer att resa med kollektivtrafik till Göteborg vilket kan minska inpendlingen med bil från Kungälv, Härryda och Ale.

På samma sätt som övriga resenärer i Kungälv, Härryda och Ale nu kan välja om de vill köpa en biljett med giltighet i zon B eller zon A så bör även seniorerna i Kungälv, Härryda och Ale kunna välja om de vill ha en seniorbiljett med giltighet i zon B eller zon A. Göteborgs Stad förespråkar därför att kommunerna bör kunna erbjuda seniorbiljetter som är giltiga i zon A, zon B eller zon C oavsett vilken zon kommunen tillhör. Om seniorer i Kungälv, Härryda och Ale vill ha seniorbiljetter med giltighet i zon A för att kunna resa med kollektivtrafik till Göteborg ser Göteborgs Stad inget skäl till att förhindra det då detta kan minska inpendlingen med bil över kommungränsen.

Påverkan på nuvarande seniorbiljett

Göteborgs Stad erbjuder för närvarande seniorbiljetter med det giltighet i zon A. Västtrafiks förslag på nytt seniorerbjudande kommer alltså inte att påverka Göteborgs Stads möjlighet att erbjuda seniorbiljetter med nuvarande zongiltighet.

Administrationsavgift

Det finns två inriktningar gällande avgift i utredningen:

- Ingen möjlighet för kommunerna att ta ut en avgift av seniorerna
- Möjlighet att välja att ta ut en enhetlig administrativ engångsavgift

Västtrafiks slutsatser avseende administrationsavgift

En administrationsavgift ökar komplexiteten i erbjudandet, skapar en tröskel för seniorerna och riskerar att motverka flera av erbjudandets syften. För att uppnå syften som att förbättra folkhälsa, skapa vana att resa kollektivt, senarelägga färdtjänstdebuten och bidra till jämlikhet och social hållbarhet bör så många som möjligt ta del av erbjudandet. Kommunen får en intäkt genom avgiften, men eftersom det rör sig om en lägre engångsavgift överstiger kommunens kostnader för att administrera avgiften sannolikt intäkten. Den vanligaste anledningen till att kommuner uttryckt intresse för att ta ut en administrationsavgift är att de inte vill betala för seniorbiljetter som inte används. I den nya kalkylmodellen tydliggörs att kommunerna inte påverkas ekonomiskt av seniorbiljetter som inte används, eftersom modellen utgår från antalet genomförda resor. Det är idag bara en kommun som tar ut administrationsavgift av seniorerna. Utifrån de negativa konsekvenser avgiften innebär och det låga intresset bland kommunerna bedöms det inte vara motiverat att ha kvar möjligheten att ta ut en administrationsavgift.

Göteborgs utlåtande avseende administrationsavgift

Göteborgs Stad är positiva till Västtrafiks slutsats att det inte bedöms vara motiverat att ha kvar möjligheten att ta ut en administrationsavgift. Göteborgs Stad delar Västtrafiks slutsats att en administrationsavgift ökar komplexiteten i erbjudandet, skapar en tröskel för seniorerna och riskerar att motverka flera av erbjudandets syften.

Påverkan på nuvarande seniorbiljett

Göteborgs Stad tar för närvarande inte ut någon administrationsavgift för seniorbiljetter. Västtrafiks förslag på nytt seniorerbjudande kommer alltså inte att påverka Göteborgs Stads möjlighet att erbjuda seniorbiljetter med nuvarande villkor.

Förvaltningens bedömning

Göteborgs Stad är i huvudsak positiva till Västtrafiks förslag till nytt seniorerbjudande. Västtrafik har på ett förtjänstfullt sätt utvärderat de olika alternativen och beskrivit de konsekvenser som det nya seniorerbjudandet bedöms få, för kommunerna och för seniorerna.

Göteborgs Stad delar Västtrafiks bedömning att förslaget till nytt seniorerbjudande ligger i linje med de syften som kommunerna tidigare framfört vid dialog: förbättrad folkhälsa, skapa vana att resa kollektivt, senarelägga färdtjänstdebuten, utnyttja befintlig kapacitet i kollektivtrafiken, bibehållen turtäthet, sprida resandet till lågtrafik, social hållbarhet och möjlighet till ett självständigt liv.

Västtrafiks förslag på nytt seniorerbjudande kommer inte att påverka Göteborgs Stads möjlighet att erbjuda seniorbiljetter med nuvarande villkor.

Handläggarens namn

Gunnar Palm

Chefens namn

Kerstin Elias